

УДК 27-47: 94 (477) "10/11"

І. В. Дерев'янку

**ТВОРЧЕ ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ
ТА ДОСВІДУ ХРИСТИАНСЬКОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ
В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ**

Сучасний стан християнського виховання підлітків в Україні найбільш тісно пов'язаний з проблемами духовності та моральності. Оскільки Україна є поліконфесійною державою, і основна конфесія в ній – Православна, тому так важливо створення православних навчальних закладів, цілісної православної освіти, починаючи з недільних шкіл при церковних храмах, дитячих садках, початкових та середніх школах, вищих навчальних закладах, духовних училищах, духовних семінаріях, духовній академії, коли одним із способів виховання підростаючого покоління на принципах християнської моралі є його залучення до участі у богослужіннях, навчання в недільних школах, відвідування гуртків та секцій, які створені при парафіях. Подальше ігнорування важливості формування християнських чеснот підлітків сприяє очерствленню серця, загубленню душі, поглибленню розпусти, деградації суспільства, його моральному занепаду. Взагалі існує загроза подальшого існуванню української нації, якщо не буде духовно врятована молодь.

Педагоги-науковці І. Бех, А. Вихрущ, М. Євтух, І. Зязюн, В. Пашенко, О. Савченко, Л. Согур, О. Сухомлинська, Т. Тхоржевська, Л. Штефан, досліджуючи особливості виховання особистості засобами християнської моралі в історії педагогіки, дійшли висновку про необхідність впровадження християнського виховання не тільки в сім'ї але і через провадження факультативного навчального предмету „Християнська етика”. З ініціативи Львівського педагогічного товариства імені Г. Ващенка розпочалося викладання навчального предмету „Основи християнської моралі” у Львівській, Тернопільській та Івано-Франківській областях України з 1992 року. У 2000 році був відкритий факультет підготовки викладачів „Християнської етики” в Острозькій Академії на Рівненщині. Впровадження цього факультативного навчального предмету здійснювалося на основі концепції О. Вишневецького, яка відображена в його праці „Сучасне українське виховання”.

Мета статті полягає у визначенні перспектив творчого використання педагогічних ідей та досвіду християнського виховання підлітків в умовах сьогодення.

До найпоширеніших тем, що розглядаються сучасними світськими науковцями у зв'язку з завданням християнського виховання є дослідження проблеми духовності і моральності в сучасній Україні. Дослідження педагогічних ідей, щодо християнського виховання молоді,

особливо у підлітковий період, передбачає здійснення аналізу питань розвитку теорії і практики християнського виховання підростаючого покоління, з виділенням основних тенденцій. У період раннього християнського виховання в Київській Русі виявлено тенденції до об'єднання зусиль влади, духовенства та громади в здійсненні виховання за східною християнською традицією, коли відбувалася християнізація населення засобами шкільної освіти і спостерігалася гармонізація виховання і освіти. При цьому у навчально-виховному процесі брали участь світські вчителі, та вчителі, що належали до духовного стану. Цей період характеризують, як період нерозривної єдності книжної освіченості, ученості та морально-релігійного виховання, при існуванні цілої системи християнської освіти. Це був період духовної не книжної мудрості.

У зазначений період питання християнської освіти в Україні вирішувалося у двох напрямках:

1. Християнізація світської освіти: введення в інваріантну частину загальноосвітнього процесу позаконфесійного і такого, що не супроводжується релігійними обрядами, предмету „Християнська етика в українській культурі”, та введення у варіативну частину освіти релігійно-просвітницьких предметів, а також узгодження діючих шкільних програм з точкою зору християнства.

2. Розробка та створення за участю Міністерства освіти і науки України цілісних центрів системи православної освіти: православний дитячий садочок, православна школа, православна гімназія, духовне училище, духовна семінарія, духовна академія [3].

Стосовно християнізації світської освіти, науковці вважають, що державна школа повинна забезпечити конституційне право громадян отримати початкове уявлення про релігію у відповідності до віровизнання та переконань, які прийняті в сім'ї. Потрібно раз і назавжди позбутися нав'язування в Україні роздвоєності у свідомості дітей і молоді, коли батьки і діти в родині є християнами, а в школі їх змушують бути атеїстами.

У багатьох країнах сучасного світу люди стурбовані станом виховання молодого покоління. І кожного разу приходять до висновку: лише спільними зусиллями сім'ї, школи і Церкви можливо позитивно вплинути на моральний і духовний стан сучасного суспільства.

Окремі науковці не розуміють, що присутність Церкви в системі державної освіти не порушує її світського характеру, оскільки цим не встановлюється обов'язковість віровизнання та відправлення релігійного культу. Церква покликана й прагне сприяти школі в її виховній місії, адже від духовного й морального стану людини залежить її вічне спасення, а також майбутнє окремих націй і всього людського роду.

Мета християнського виховання у світській школі – повернути учнів до духовних та культурних цінностей певної духовної традиції. При цьому слід, насамперед, врахувати волевиявлення учнів та батьків.

Система виховання має повернутися до своїх історико-культурних та духовно-моральних першооснов.

Досліджуючи християнське виховання у загальноосвітніх навчальних закладах, на перший план виходить предмет „Християнська етика”. Цей предмет як частина шкільного компоненту викладається якщо не в усіх, то принаймні у більшості закладів системи освіти західного регіону України. Як засвідчують результати навчання та соціологічні опитування, – в результаті запровадження викладання „християнської етики” у повній мірі виявився благотворний ефект цілісного виховного підходу до гармонійного розвитку дитини як єдності духу – душі – тіла. На практиці здобуто унікальний для нашої держави досвід співпраці Сім’ї – Школи – Церкви – Держави. Спільне творення навчальних програм з „християнської етики”, посібників, участь у підготовці педагогічних кадрів сприяли налагодженню співпраці з традиційними християнськими Церквами, результатом якої стала перша спільна Програма з християнської етики.

Вивчення науково-педагогічних матеріалів та архівних джерел [3; 4] свідчить про те, що християнське виховання можна дати усім підліткам лише через систему освіти. Деякі науковці вказують на проблему, яка полягає в тому, що Конституція України стверджує, що Церква відділена від школи. Тому далеко не завжди представники Церкви, священнослужителі, можуть провести урок, прочитати лекцію чи викликати дітей на відверту розмову про наболіле та пояснити їм християнський підхід до життя. У переважній більшості випадків, директор школи, а тим більше, ректор вищого навчального закладу ризикує отримати неприємності, запрошуючи у стіни свого навчального закладу священника. Останнім часом стала модною присутність священника на святах першого та останнього Дзвоника, але – це чиста формальність. Священики вважають, що не можна благословити дітей на новий навчальний рік, якщо дитина не знає, що таке благословення Боже. Відомо, що благословення священника – є Господнє благословення, але невідомо, чи належним чином сприймає його юнак і дівчина, які виходять зі шкільного порогу в доросле життя [2].

Науковцями було проведено дослідження на тему „Духовне виховання школярів засобами християнської етики”, яке підтвердило значущість цього навчального предмету і важливість його включення до навчальних програм хоча б як вибіркового. Разом з тим, доведено, що не лише цей предмет сприяє вдосконаленню християнського виховання в школі. Уроки української літератури, біології, історії, класні виховні години, години позакласного читання, загальношкільні виховні заходи, тобто вся система освіти є засобом християнізації. Україна відсвяткувала уже 22-гу річницю Незалежності, але, як не дивно, у середній школі і досі дітям викладають теорію еволюційного походження світу без участі Бога і видають її як безальтернативну і єдину правильну.

Священство вважає недоречним введення в школах Національної програми планування сім'ї та предмету валеології. Після апробації таких програм, західні країни відмовились від їх введення. Це можливо і в Україні. Адже дитині в школі пропагують не смирення, цнотливість та добру поведінку, а з першого класу дають статеве виховання, астрологію, ворожіння й інші предмети, які негативно впливають на молоде покоління. Ціла низка науковців не бачить проблем суспільства, його деградації, морального занепаду, загублення дитячих душ і черствіння сердець. Сьогодні поглиблюється процес розпусти. Духовне збереження дітей та молоді сприятиме розквіту української нації. Важливо замість предмету валеологія у шкільний компонент ввести такий предмет як гігієна, який повинен читати шкільний лікар чи медпрацівник і який повинен бути оглядовим навчальним предметом.

Як науковці, так і священство підкреслюють важливість створення системи православної освіти у дитячих садках, школах, гімназіях, духовних училищах, семінаріях, духовній академії. Для священника є важливим створення недільної школи при православному храмі, оскільки, одним із способів виховання дітей на принципах християнської моралі є їх участь у богослужіннях, відвідування гуртків та секцій, створених при парафіях.

З іншого боку, духовенство і віруючі люди не можуть вимагати, щоб усі люди, без винятку, регулярно відвідували храм Божий, виконували заповіді та практикували християнський спосіб життя. Ось тому процес християнізації повинен відбуватися одночасно у різних напрямках.

Науково-педагогічні дослідження вказують на бажання працювати у напрямі релігійної освіти, наприклад, займатися видавництвом журналів, газет, вісників. Заслугує уваги зміст і структура журналів „Отрок”, „Божа нивка”. Україні потрібні саме православні навчальні заклади, незважаючи на те, що Україна – держава поліконфесійна. Але православна конфесія в ній є основною.

Християнське виховання підлітків в умовах сьогодення потребує відповідальності вчителів, громади і священства.

Проведений аналіз педагогічних ідей та досвіду християнського виховання підлітків в умовах сьогодення дозволяє зробити висновок про важливість визначення основних тенденцій розвитку християнського виховання, особливо у період раннього християнського виховання у Київській Русі з часів її хрещення, коли спостерігалася сформованість нерозривної єдності книжної освіченості, ученості та морально-релігійного виховання.

При здійсненні християнського виховання підлітків у сучасній Україні важливим є створення умов для об'єднання спільних зусиль сім'ї, школи, священників.

До перспективних напрямів подальшого наукового пошуку можна віднести питання порівняльного аналізу змісту, форм та методів

християнського виховання підростаючого покоління на різних етапах розвитку української держави.

Список використаної літератури

1. Школы грамоты // Киевские Епархиальные Ведомости. – 1908 – № 32. – С. 1 – 8. **2. Янушкявічус Р. В.,** Янушкявічене О. Л. Основи моральності. Бесіди з етики для старшокласників / Р. В. Янушкявічус, О. Л. Янушкявічене // Пер. з рос. – К.: ЧП „Астро”, 2005. – 570 с. **3. Ярош К. Н.** Современные задачи нравственного воспитания. / К. Н. Ярош // Харьков, 1893. – 163 с. **4. Яценко Т. О.** Родинне виховання учнів 5 – 8 класів у процесі вивчення української літератури / Т. О. Яценко // Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Ін-т пед. АПН України. – К., 2003. – 20 с.

Дерев'янюк І. В. Творче використання педагогічних ідей та досвіду християнського виховання підлітків в умовах сьогодення

У статті здійснено аналіз педагогічних ідей щодо християнського виховання підростаючого покоління, а саме, підлітків як найбільш вразливих до поняття вічних істин «добра» і «зла»; зроблено акцент на аналізі теорії і практики християнського виховання підлітків і визначено провідні тенденції подальшого розвитку питань християнського виховання підлітків шляхом поєднання освіти та виховання; проаналізовано дієвість системи християнського виховання підростаючого покоління у Київській Русі з 988 року, коли світські вчителі і священники сприяли не тільки ліквідації безграмотності, але й формуванню у підростаючого покоління високих моральних якостей через систему християнської освіти. При аналізі сучасного стану християнського виховання підлітків вказано на важливість його формування шляхом спільних зусиль сім'ї, школи, священників, які готують християн до майбутнього вічного життя, і, таким чином, духовно єднують всю українську націю. Виявлено шляхи та способи подолання суперечностей у процесі християнського виховання.

Ключові слова: досвід, християнське виховання, формування, моральні якості, християнська освіта.

Дерев'янюк І. В. Творческое использование педагогических идей и опыта христианского воспитания подростков в современных условиях

В статье осуществлен анализ педагогических идей христианского воспитания подрастающего поколения, а именно, подростков как наиболее уязвимых к понятию вечных истин «добра» и «зла»; сделан акцент на анализе теории и практики христианского воспитания подростков и определены основные тенденции развития христианского воспитания подростков путем сочетания образования и воспитания; проанализирована действенность системы христианского воспитания

подростаючого покоління в Київській Русі з 988 року, коли світські вчителі і священники сприяли не тільки ліквідації безграмотності, але й формуванню високих моральних якостей через систему християнського виховання. При аналізі сучасного стану християнського виховання підлітків вказано на важливість його формування шляхом спільних зусиль родини, школи, священників, які готують християн до майбутньої вічної життя, і, таким чином, духовно об'єднують всю українську націю. Виявлено шляхи і способи подолання суперечностей в процесі християнського виховання.

Ключевые слова: досвід, християнське виховання, формування, моральні якості, християнське виховання.

Derevyanko I. V. Creative Application of the Pedagogical Ideas and the Teenagers' Christian Upbringing in the Modern Society

The article deals with the modern pedagogical researches' analysis of the moral and spiritual life in modern Ukraine. Particular attention is paid to the analysis of the theory and practice of the teenagers' Christian upbringing and defining the main tendencies of the Christian development through the Christian education and upbringing. The article depicts that being rooted in the Orthodox Church Christian tradition; the Kyivan Rus Christianization (since 988) has been developing as a whole system of the Christian education where the scholars and priests were cultivating the Kyivan Rus citizens' high morale, literacy and education. The spiritual Christian wisdom ruled the Kyivan Rus residents' activity. In modern Ukraine the former non-religious high and higher school education undergoes the process of Christianization through teaching the junior and high school students the elective subject of Christian Ethics in Ukrainian Culture which makes its contribution into the Christianization of the education. A number of religious subjects became elective for the high school students. The high school curricula compulsory subjects are not in the contradiction to the main Christian values. The morale and spiritual life of the Ukrainian young people being cultivated under the joint efforts of the parents, high school staff and the priests can bring the whole generation to the future eternal life and thus influence the Ukrainian nation. The Ukrainian teenagers' Christian upbringing is analyzed through the high school student's realization of their cultural, moral and spiritual roots and is aimed at the cultivation of the whole system of the Christian upbringing at the nursery, high schools and other education establishments. Nevertheless, the teenagers' Christian upbringing process is full of contradictions as is the whole life of any person. So, the scholars, parents and priests are expected to do their best to save the teenagers' souls.

Key words: experience, Christian education, formation, moral quality.

Стаття надійшла до редакції 30.12.2013 р.

Прийнято до друку 24.01.2014 р.

Рецензент – д. пед. н., проф. Штефан Л. А.